

ВІДГУК
офіційного опонента Пічкура Миколи Олександровича на дисертацію
Шпак Ольги Василівни
«Підготовка майбутніх бакалаврів графічного дизайну до застосування
каліграфії у професійній діяльності», представлену на здобуття ступеня
доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із галузевими науковими програмами.

На сучасному етапі розвитку суспільства шрифт і, зокрема каліграфічний, поширившись у всіх його сферах, став не лише засобом передачі інформації, але і сформувався як окремий вид графічного мистецтва в системі художньої культури. Саме тому у професійній діяльності дизайнерів-графіків він є одним із найважливіших проєктних засобів. Окрім того, будучи взірцем ідеального почерку, каліграфія тісно пов'язана з традиціями національної писемності, засвоєння якої має місце в сучасній освітній практиці як у контексті вдосконалення дрібної моторики руки людини, так і в аспекті формування її здатності до збереження культурної традиції. Це вказує на соціальний та освітній рівні значущості обраної теми дослідження.

Для майбутнього графічного дизайнера необхідність оволодіння майстерністю рукописної каліграфії нині особливо актуальна. Адже тренування навичок красивого письма є ефективним психотерапевтичним інструментом, що впливає на розвиток посидючості, терплячості й уважності та сприяє розвитку креативного мислення у процесі виконання навчально-творчих завдань. Тому студіювання цього різновиду шрифтового дизайну має стати важливим складником професійної підготовки майбутніх фахівців мистецької галузі.

Обґрунтувавши актуальність порушеної проблеми, дисертантка виявила одну з головних суперечностей між необхідністю вивчення майбутніми бакалаврами графічного дизайну потенціалу каліграфії і шрифтовідтворення в українській та зарубіжній культурі та недосконалістю змісту, форм, методів опанування національних і світових традицій та інновацій каліграфічного мистецтва і шрифтової культури у процесі професійної підготовки. Її розв'язання відбулося в межах комплексної науково-дослідницької роботи Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва та дизайну імені Михайла Бойчука, зокрема відповідно до загальної проблематики дослідження кафедри теоретичних дисциплін та професійної освіти «Теоретичні і методичні засади формування професійної компетентності з етнодизайну у студентів закладів вищої мистецької освіти» (державний реєстраційний номер РК № 0119U001091).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів не викликає сумнівів. Вона полягає в тому, що дійсно вперше: уточнено сутність ключових понять дослідження; уведено до наукового обігу авторську дефініцію поняття «готовність майбутніх бакалаврів графічного дизайну до застосування каліграфії

у професійній діяльності»; визначено структуру, критерії, показники та диференційовано рівні готовності майбутніх бакалаврів графічного дизайну до застосування каліграфії у професійній діяльності, спроектовано відповідну освітню модель та обґрунтовано й створено необхідні і достатні педагогічні умови її ефективної реалізації; розроблено і впроваджено освітній компонент «Каліграфія»; удосконалено методiku навчання майбутніх бакалаврів графічного дизайну фахових дисциплін на основі комплексного й глибокого вивчення мистецтва каліграфії в єдності його традицій та інновацій в системі шрифтової культури; подальшого розвитку набули теоретичні положення культурологічного, аксіологічного, полікультурного, компетентнісного й діяльнісного методологічних підходів до студіювання каліграфії у процесі фахової підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності «Графічний дизайн» та популяризація вітчизняного й зарубіжного досвіду становлення і розвитку каліграфічних традицій, національного і світового шрифтового дизайну.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз змісту дисертації та публікацій О. В. Шпак є підставою для висновку про наукову обґрунтованість і достовірність одержаних результатів. Викладений у вступі науковий апарат дослідження дає змогу чітко простежити авторське бачення способів розв'язання порушеної проблеми, зрозуміти логіку й алгоритм виконання поставлених завдань та усвідомити сутність і наукову значущість одержаних результатів.

Ретельно вивчена дисертанткою джерельна база (232 найменування, з яких 50 – іноземні) дала змогу поглибити дослідження обраної проблеми. Успішному виконанню завдань наукового пошуку також сприяло коректне використання системи теоретичних, емпіричних і статистичних методів, що забезпечило вірогідність отриманих результатів та засвідчило ефективність наукової траєкторії дослідження.

Логіка викладу теоретичного й дослідно-експериментального матеріалу відповідає темі дисертації, зокрема об'єкту, предмету, меті і завданням, що забезпечує цілісність роботи.

Наукове дослідження виконано на належному методологічному рівні. Текст анотації відображає зміст дисертації та висвітлює її суттєві аспекти, основні положення і висновки. Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується активною участю дисертантки у міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробленні навчально-методичного забезпечення, необхідного для ефективного впровадження авторської моделі формування готовності майбутніх бакалаврів графічного дизайну до застосування каліграфії у професійній діяльності, зокрема: розроблено й упроваджено в процес професійної підготовки майбутніх дизайнерів-графіків програму комплексної дисципліни «Каліграфія»; оновлено зміст дисциплін «Історія зарубіжного та українського мистецтва», «Історія

дизайну», «Комп'ютерна проєктна графіка», «Графічні техніки» та форми і методи вивчення традицій та інновацій каліграфії і шрифтової культури.

На особливу увагу заслуговує авторський навчальний посібник «Каліграфія: шлях до літери; український скоропис», теоретичні, методичні і технологічні матеріали якого дійсно є ціннісними для формування у майбутніх графічних дизайнерів необхідних шрифто-дизайнерських компетентностей.

Основні положення та результати дослідження впроваджено в освітній процес Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва та дизайну імені Михайла Бойчука (довідка за № 181 від 21.09.2023 р.), Приватного вищого навчального закладу «Український гуманітарний інститут» (довідка за № 130 від 05.09.2023 р.), Арт академії сучасного мистецтва імені Сальвадора Далі (довідка за № 072 від 09.10.2023 р.)

Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечуються логічною структурою роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного із них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає змісту поставлених завдань.

У першому розділі «Теоретичні засади проблеми підготовки майбутніх бакалаврів графічного дизайну до застосування каліграфії у професійній діяльності» сповна з'ясовано ступінь розробленості проблеми підготовки майбутніх бакалаврів графічного дизайну до застосування каліграфії у професійній діяльності, на підставі чого доведено необхідність оновлення змісту, форм і методів студіювання каліграфії як у традиційному, так і в цифровому форматі. Також належним чином розкрито історико-педагогічні аспекти розвитку каліграфії в українському і зарубіжному дискурсі, що дало змогу обґрунтувати методичні засади відтворення і створення українських шрифтових форм і типографіки з використанням взірців вітчизняної і світової культури.

Важливими науковими здобутками автора роботи в цьому розділі дисертації є визначення сутності поняття «готовність майбутніх бакалаврів графічного дизайну до застосування каліграфії у професійній діяльності» як інтегративної професійної якості, що передбачає: вмотивовано ціннісне ставлення до професії графічного дизайнера; цілісне розуміння каліграфії і шрифтового дизайну як чинників національної ідентичності; спрямованість на вдосконалення фахових знань із графічного дизайну й збагачення знань з історії писемності, шрифтового дизайну і каліграфії; зорієнтованість на системне вдосконалення вмінь використовувати цифрові технології із застосуванням каліграфії, шрифтового дизайну у професійній діяльності; здатність на самовдосконалення в процесі застосування каліграфічних традицій та інновацій у сфері дизайну. Такий розлогий зміст цієї дефініції став підставою для розроблення й ретельного обґрунтування цілком адекватної структури готовності майбутніх бакалаврів графічного дизайну до застосування каліграфії у професійній діяльності, що охоплює ціннісно-мотиваційний, інформаційно-змістовий та операційно-рефлексивний компоненти.

У другому розділі «Особливості формування готовності майбутніх бакалаврів графічного дизайну до застосування каліграфії у професійній діяльності» з належним науковим аргументуванням визначено критерії (аксіологічний, інформаційний, праксеологічний), що конкретизуються необхідними і достатніми показниками для диференціації низького, середнього і високого рівнів готовності майбутніх бакалаврів графічного дизайну до застосування каліграфії у професійній діяльності. У подальшій роботі це стало основою для проведення констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту.

Взявши до уваги факт наявності нерозв'язаних суперечностей заявленої проблеми, у цьому розділі за допомогою глибокої наукової експлікації обґрунтовано такі педагогічні умови: оновлення змісту підготовки на основі історії розвитку шрифтового дизайну у національному і зарубіжному контекстах; активізація застосування практико орієнтованих методів навчання у процесі вивчення каліграфії і застосування її в графічному та шрифтовому дизайні; розроблення і впровадження курсу «Каліграфія» у процес професійної підготовки майбутніх бакалаврів із графічного дизайну. Глибока переконаність автора дослідження в нагальній потребі їх створення в закладах мистецької освіти, стала підставою для розроблення достатньо оригінальної та перспективної авторської моделі формування готовності майбутніх бакалаврів графічного дизайну до застосування каліграфії у професійній діяльності, що охоплює цільовий, методологічний, змістовий, діяльнісно-рефлексивний та діагностичний блоки.

У третьому розділі «Дослідно-експериментальна перевірка моделі формування готовності майбутніх бакалаврів графічного дизайну до застосування каліграфії у професійній діяльності» репрезентовано матеріали констатувального і формувального етапів педагогічного експерименту та результати аналізу одержаних емпіричних даних.

Так, у ході констатувального експерименту внаслідок проведення низки достатньо валідних діагностичних процедур доведено доцільність упровадження авторської моделі та створення педагогічних умов формування готовності майбутніх бакалаврів графічного дизайну до застосування каліграфії у професійній діяльності. Надалі на достатньо цільовідповідних мотиваційно-стимулювальному, інформаційно-діяльнісному і творчо-рефлексивному етапах освітнього процесу з максимальною повнотою та педагогічною доцільністю розкрито оригінальну авторську дидактико-методичну систему та інші важливі художньо-педагогічні напрацювання щодо поглибленого студіювання мистецтва каліграфії за розробленим та оновленим змістом фахових дисциплін. Як переконливо свідчать аналітико-статистичні матеріали дослідження, це дало змогу підтвердити успішність виконання поставлених завдань, досягнути мету дослідження та розв'язати визначені у науковому апараті дисертації суперечності порушеної проблеми.

Показово, що матеріали дисертації доповнені достатньо значущими додатками. Зокрема, особливо цінним для графічно-дизайнерської освіти слід

визнати авторський навчальний посібник «Каліграфія: шлях до літери; український скоропис».

Таким чином, з огляду на обсяг та змістову наповненість проведеної дослідницької роботи та її адекватне відображення в достатньо вивірених висновках, є підстави визнати високу результативність, теоретичну і практичну значущість наукового доробку О. В. Шпак. Усе це надзвичайно важливо для ефективного функціонування сучасної дизайн-освіти та її подальшого розвитку.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Результати дослідження висвітлено у 12 публікаціях, з-поміж яких: 3 статті у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у наукометричному виданні Scopus (у співавторстві), 1 – в інших виданнях, 6 – у збірниках апробаційного характеру, 1 – у навчальному посібнику.

Аналіз цитованих текстів та інших запозичених матеріалів, авторських коментарів, положень, визначень, аргументів, суджень та оцінок засвідчує, що порушень академічної доброчесності у дисертаційній роботі не допущено.

Мова і стиль дисертації. Дисертація написана державною мовою достатньо грамотного наукового стилю. Отримані результати дослідження викладені в доступній формі, робота цілісно структурована, аргументування основних положень і висновків є достатнім.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи теоретичне і практичне значення здобутих результатів дослідження, доцільно висловити деякі критичні коментарі щодо недостатньо зрозумілих чи суперечливих тверджень, що виникли в процесі аналізу змісту тексту дисертації та вимагають окремих уточнень і пояснень.

1. На с. 37 дисертації міститься матеріал щодо з'ясування сутності поняття «мистецька освіта», де автор послуговується дефініціями різних науковців. Безумовно, що однозначного трактування змісту цього терміну нині не існує. Однак для глибшого розуміння та формулювання власної інтерпретації зазначеної категорії, варто було б скористатися науковими працями вітчизняного фундатора теорії і практики мистецької освіти професора Оксани Петрівни Рудницької.

2. Показово, що в роботі розглядається комп'ютерно-технологічний аспект графічного дизайну. Однак, позиціонуючи каліграфію як засіб розвитку цифрової компетентності майбутнього графічного дизайнера (с. 86), доцільно було б експлікувати теоретичні основи каліграфії в таких категоріях, як «цифрова каліграфія», «традиційна каліграфія» тощо. Це дало б змогу забезпечити наступність каліграфічних традицій і новацій у процесі розвитку теорії шрифтового дизайну і на цій основі збагатити методичку його навчання.

3. У тексті дисертації автор послуговується поняттям «національна ідентичність». Зокрема, воно фігурує в авторській дефініції «готовність майбутніх бакалаврів з графічного дизайну до використання каліграфії у професійній діяльності» (с. 91), логіка обґрунтування змісту якої дійсно вимагає визначення національно-ідентифікаційного потенціалу каліграфії. У цьому плані варта уваги спроба автора уточнити сутність поняття «національний шрифтовий дизайн» (с. 55), лаконічність трактування якого доцільно було б конкретизувати

тлумаченням категоріального та процесуального аспектів національної ідентифікації у функціональній площині каліграфії як засобу вітчизняного шрифтового дизайну та розглянути відповідний контекст його використання у професійній діяльності.

4. У дисертації ґрунтовно розкрито інформаційно-діяльнісний етап формування готовності майбутніх бакалаврів графічного дизайну до застосування каліграфії у професійній діяльності. При цьому автор роботи використовує низку традиційних методик навчання каліграфії, наприклад, копіювання за зразками, тренувальні вправи, формального й образного komponування тощо. Однак у контексті цифрової компетентності дизайнера-графіка, що задекларовано в теоретичній частині дослідження, доцільно було б представити методику педагогічного супроводу виконання студентами окремих навчально-творчих завдань за допомогою відповідних комп'ютерно-графічних програм.

5. На 86, 151, 158, 170, 175 та інших сторінках дисертації йдеться про таку цікаву каліграфічну технологію в шрифтовому дизайні, як «летерінг». Варто було б ширше розкрити її сутність і важливість студіювання з метою подальшого використання у професійній діяльності графічного дизайнера.

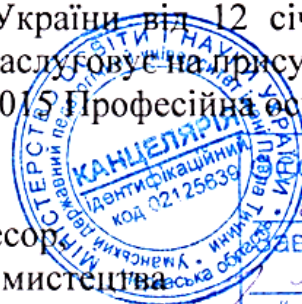
Висловлені зауваження мають дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки проведеного дослідження. Представлена дисертація є оригінальною і самостійно виконаною працею у формі рукопису, що засвідчує належну наукову ерудицію і професійну майстерність її автора.

Висновок. За змістом, актуальністю, науковою новизною, сукупністю отриманих результатів, достовірністю, теоретичною і практичною значущістю, повнотою висвітлення у публікаціях дисертаційна робота «Підготовка майбутніх бакалаврів графічного дизайну до застосування каліграфії у професійній діяльності», подана Ольгою Шпак на здобуття наукового ступеня доктора філософії, є цілісним і завершеним дослідженням.

Дисертація відповідає спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) та вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) та п. 6,7 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Автор дисертації Шпак Ольга Василівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, професор
професор кафедри образотворчого мистецтва
Уманського державного
педагогічного університету
Імені Павла Тичини



ОБОВ'ЯЗОВИЙ ПІДПИС	ЗАСВІДЧУЮ
<i>М. Пичкур</i>	УДПУ
Завідувач канцелярії	<i>П. Хлівоса</i>
" 08 " 12	2023 р.

Микола ПІЧКУР

ПІЧКУР МИКОЛА ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Результат перевірки підпису	Підпис вірний
П.І.Б.	ПІЧКУР МИКОЛА ОЛЕКСАНДРОВИЧ
РНОКПП	2384915378
Організація (установа)	ФІЗИЧНА ОСОБА
Код ЄДРПОУ	
Посада	
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для даних від Надавача)	14:30:14 08.12.2023
Сертифікат виданий	КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер	5E984D526F82F38F0400000077273601B49BA104
Тип носія особистого ключа	Захищений
Алгоритм підпису	dstu4145
Тип підпису	Кваліфікований
Формат підпису	CAAdES-T
Сертифікат	Кваліфікований